

PERSPEKTIVY SPOLUPRÁCE knihoven a škol v rozvoji gramotností pro 21. století

Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.

Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU

pmazacov@phil.muni.cz

<https://kisk.phil.muni.cz/cs/osoba/2935>

Co je obsahem

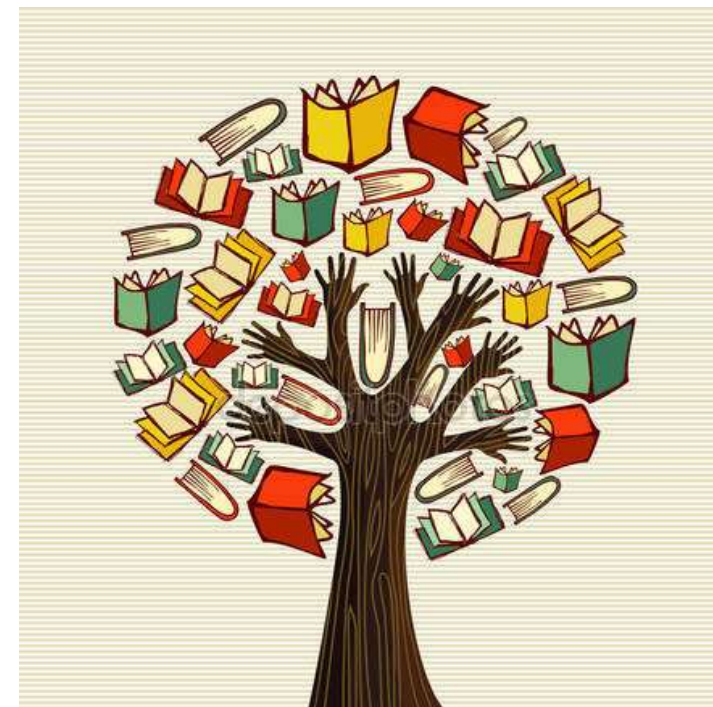
- Status quo pojetí informační gramotnosti ve školním prostředí a v knihovnách
- Provazba s kurikulárními dokumenty ZŠ (GYM)
- Spolupráce knihoven a škol na rozvoji informační gramotnosti
- Potenciál knihoven ve vzdělávání dětí
- Učící knihovník
- Příklady dobré praxe edukace k informační gramotnosti
- Perspektivy

Co víme o edukační spolupráci knihoven a škol v ČR

- **Absence výzkumů v ČR** zaměřených na:
 - typy aktivit škol
 - efektivitu edukačních programů
 - inkluzi v neformálním vzdělávání žáků v knihovnách
 - ...
- **Dílčí informace**
 - vznikající **kvalifikační práce** na VŠ – pracoviště Kabinet informačních studií a knihovnictví FF MU (např. Radim Chalupník, David Kudrna, Kamila Zoufalá, Veronika Jílková)
 - šetření organizací SKIP, SRDUK, ÚKR ČR

Strategie a dokumenty – provazba formálního a neformálního vzdělávání

- UNESCO – koncept **Media and Information Literacy** (2014)
- **Koncepce podpory rozvoje mládeže 2014 – 2020**
- **Koncepce rozvoje knihoven 2017-2020**
 - Celoživotní vzdělávání
 - Kompetenční učení
 - Edukace ke gramotnostem pro 21. století

Učící knihovník (Teaching Librarian)

- Specifická profesní role
- Většinou stále bez formálního pedagogického vzdělání
- Plnohodnotná výchovně vzdělávací činnost
- Výuka gramotností v kontextu kurikulárních dokumentů ČR
 - informační
 - čtenářská
 - dokumentová
 - mediální
 - digitální
 - ...

Kompetence pro 21. století

Klíčové kompetence pro formální vzdělávání (ZŠ, GY)

- K učení
- K řešení problémů
- Komunikativní
- Sociální a personální
- Občanská
- Pracovní / k podnikavosti

Kompetence pro neformální vzdělávání

- Komunikace v mateřském jazyce
- Komunikace v cizích jazycích
- Matematická schopnost a základní schopnosti v oblasti vědy a technologií
- Schopnosti práce s digitálními technologiemi
- Schopnost učit se
- Sociální a občanské schopnosti
- Smysl pro iniciativu a podnikavost
- Smysl pro kulturní povědomí a vyjádření

Gramotnosti pro školu (versus) gramotnosti pro život?

- Přelom tisíciletí – gramotnosti a zájem o ně
- Počáteční vzdělávání - mezinárodní testování také v ČR
- PISA, PIRLS, TIMMS, ICILS apod.
- „Druhy“ gramotností
- Je VERSUS na místě?

- Jiný pohled na gramotnosti – zvnějšku, mimo formální školní prostředí = z perspektivy (učícího) knihovníka

Kontaktní bod – informační gramotnost – PROČ

„Informační gramotnost znamená vědět, kdy a proč jsou informace potřeba, kde je najít a jak je vyhodnotit, využít a předávat v souladu s etickými zásadami.“

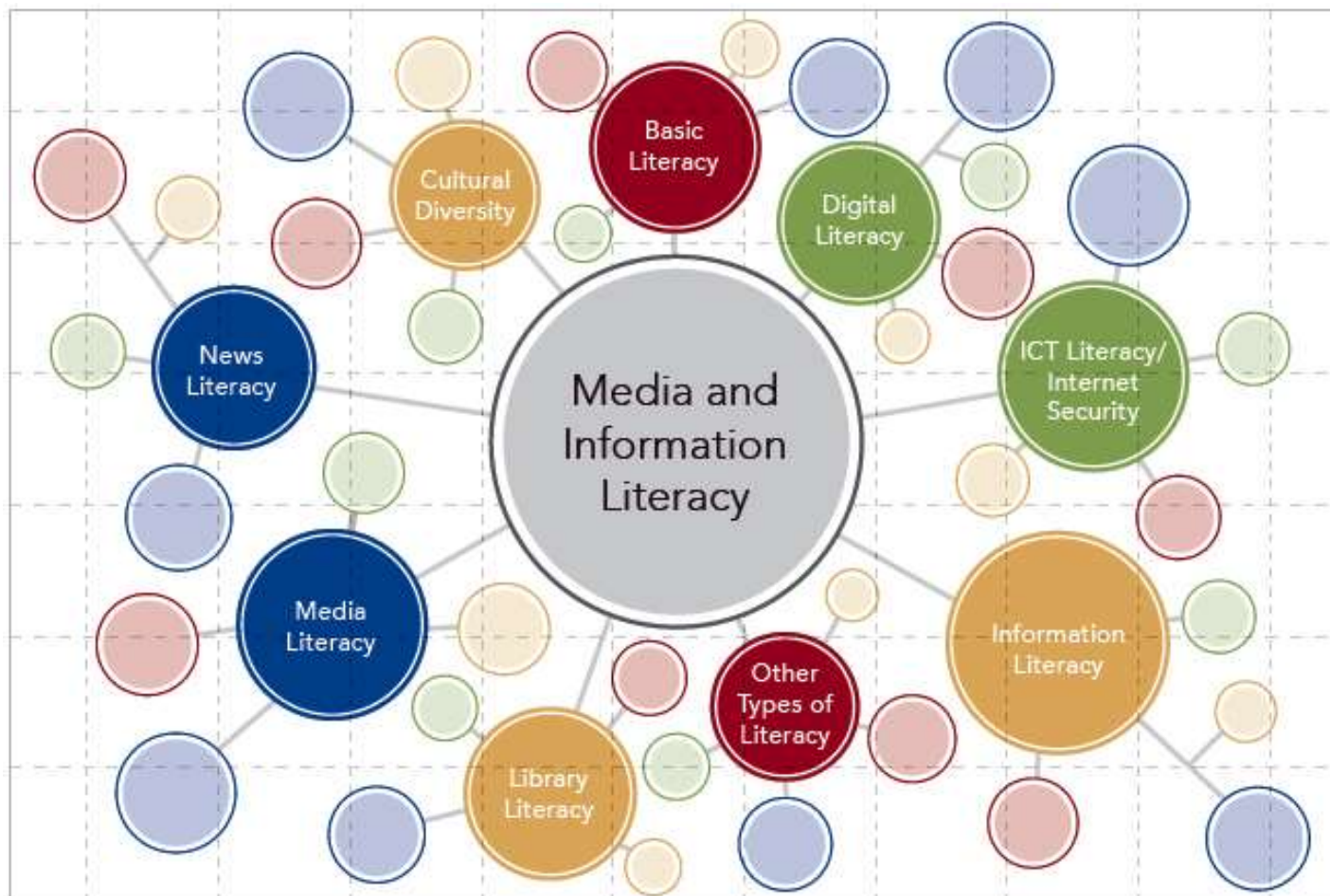
The information literate person can:

Information

Funkční gramotnost (Function Literacy)

- *Schopnost rozumět informacím a využívat je v každodenních činnostech, v osobním životě, v zaměstnání a v komunitě tomu, aby jednotlivec dosáhl svých cílů, rozvinul svoje znalosti a potenciál*
- **Mezinárodní výzkum funkční gramotnosti dospělých (Literacy, Economy and Society, 1955)**
 - **Literární gramotnost**
 - **Dokumentová gramotnost**
 - **Numerická gramotnost**
Později jazyková g.

Dostupné z: <http://unesdoc.unesco.org/images/0022/002246/224655e.pdf#page=22>

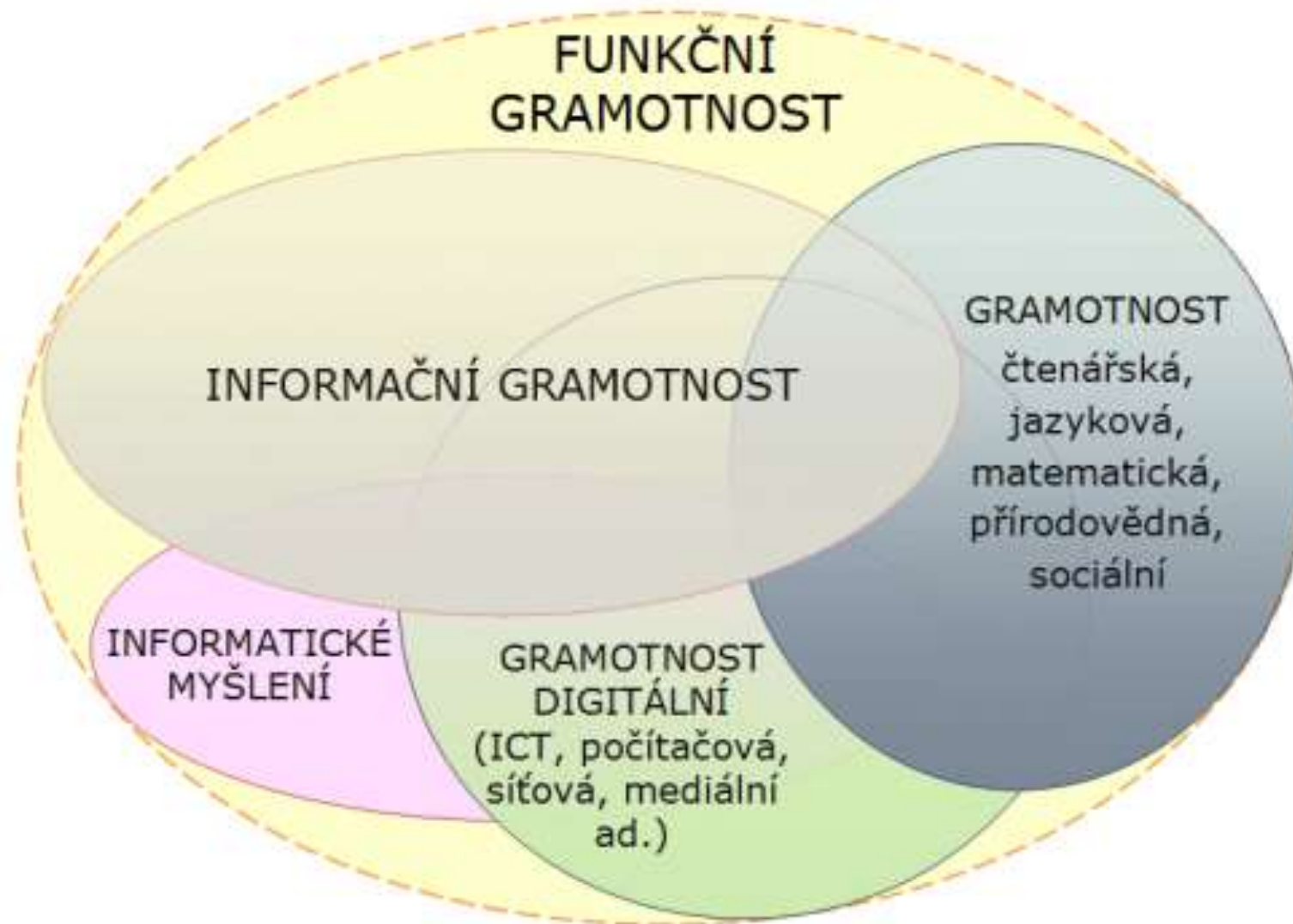
Informační gramotnost – pojetí v českém školním prostředí

Dosavadní stav

- Definována dle RVP
- Akcentace technologické složky – práce s počítačem
- Především na kompetence nutné pro využití digitálních technologií při práci s informacemi, při učení, plnění pracovních úkolů nebo v osobním či občanském životě
- Blízko pojetí počítačové gramotnosti

Perspektiva

- Komplexní práce s informacemi
- ICT jako nástroj rozvoje kompetence pracovat s informací v různých médiích
- Blízko pojetí digitální gramotnosti

BRDIČKA, Bořivoj. Jak definovat digitální gramotnost? In: *RVP: Metodický portál* [online]. 2015 [cit. 2017-04-22]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/20549/JAK-DEFINOVAT-DIGITALNI-GRAMOTNOST.html/>

Didaktické zázemí pro gramotnosti ve formálním školním prostředí ČR

- Strategie digitálního vzdělávání do r. 2020
- DUMy na portálu RVP.cz
- Materiály online komunit učitelů (Pepoušovo vlnobití, GEG ...)
- ...?

- Hodnoticí nástroje rozvoje informační gramotnosti v počátečním vzdělávání
 - **Metodika NIQES**
Kdo ji používá? Existují evaluační zprávy? Jsou veřejně dostupné?

INFORMAČNÍ GRAMOTNOST dle metodiky NIQES

- identifikovat a specifikovat potřebu informací v problémové situaci
- najít, získat, posoudit a vhodně použít informace s přihlédnutím k jejich charakteru a obsahu
- zpracovat informace a využít je k znázornění (modelování) problému
- používat vhodné pracovní postupy (algoritmy) při efektivním řešení problémů
- účinně spolupracovat v procesu získávání a zpracování informací s ostatními,
- vhodným způsobem informace i výsledky práce prezentovat a sdílet
- při práci dodržovat etická pravidla, zásady bezpečnosti a právní normy
- to vše s využitím potenciálu digitálních technologií za účelem dosažení osobních, sociálních a vzdělávacích cílů.

Metodika NIQES, ČŠI, online, 2014

(dostupné z: <http://www.niqes.cz/Methodika-gramotnosti/Methodika-pro-hodnoceni-rozvoje-informacni-gramotno>)

Informační gramotnost a edukační praxe - GEPARD

- produkt SCIO
- testování úrovně IG
- 5 oblastí IG
- sledování rozvoje informační gramotnosti žáka v delším časovém úseku (testování)
- **testové úlohy – kompetenční přístup k učení**

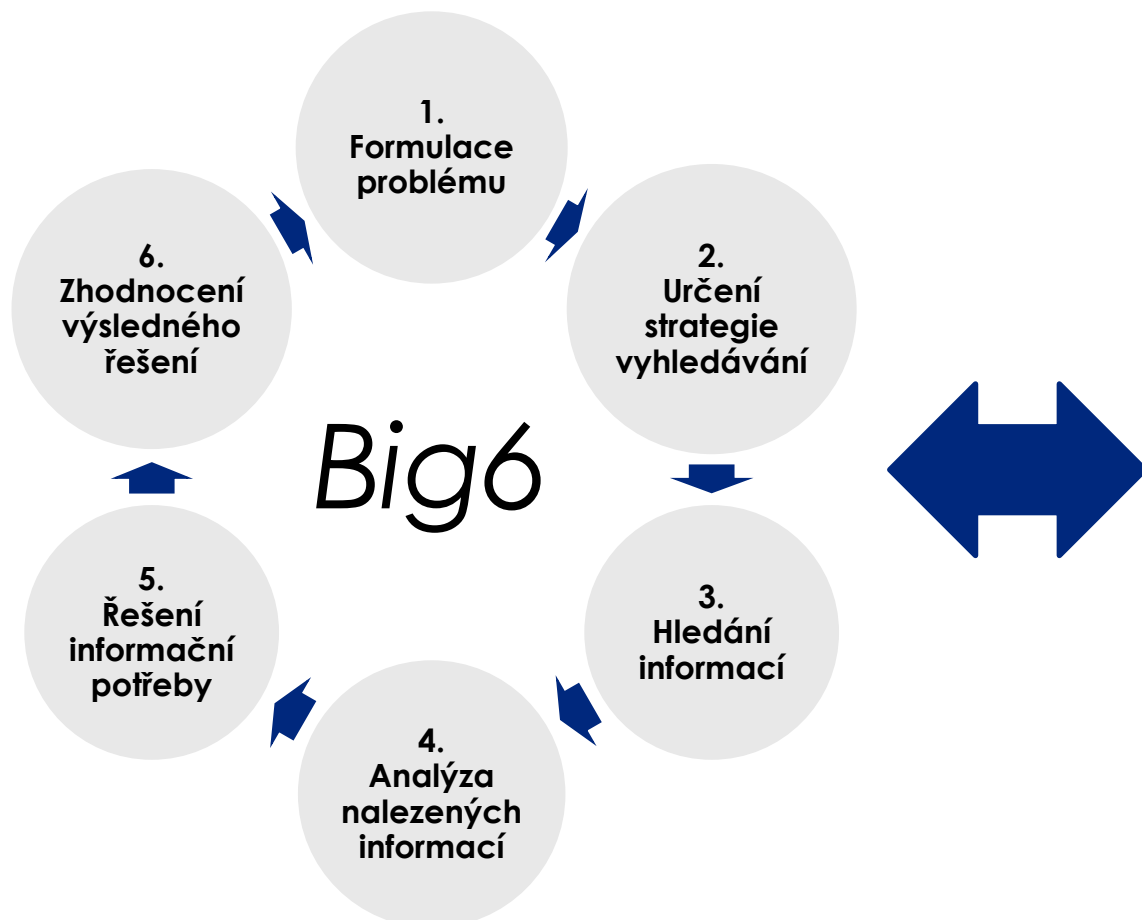

Perspektivy spolupráce knihoven a škol v edukaci IG

Big6 Stage	Technology
Task Definition	Twitter, Instagram
Info Seeking Strategies	Blogs, Twitter, Google
Location & Access	Google
Use of Information	Evernote, Instagram, Blogs, Twitter
Synthesis	Web design, Instagram, Blogs, Twitter
Evaluation	Spell/grammar check, Twitter

Model BIG6 pro žáky 1. stupně ZŠ (příklad aplikace)

Formulace problému

Určení typu informace

Získání informací

Posouzení pravdivosti informací
+ Analýza získaných informací

Identifikace a nasazení
vhodných prostředků pro řešení

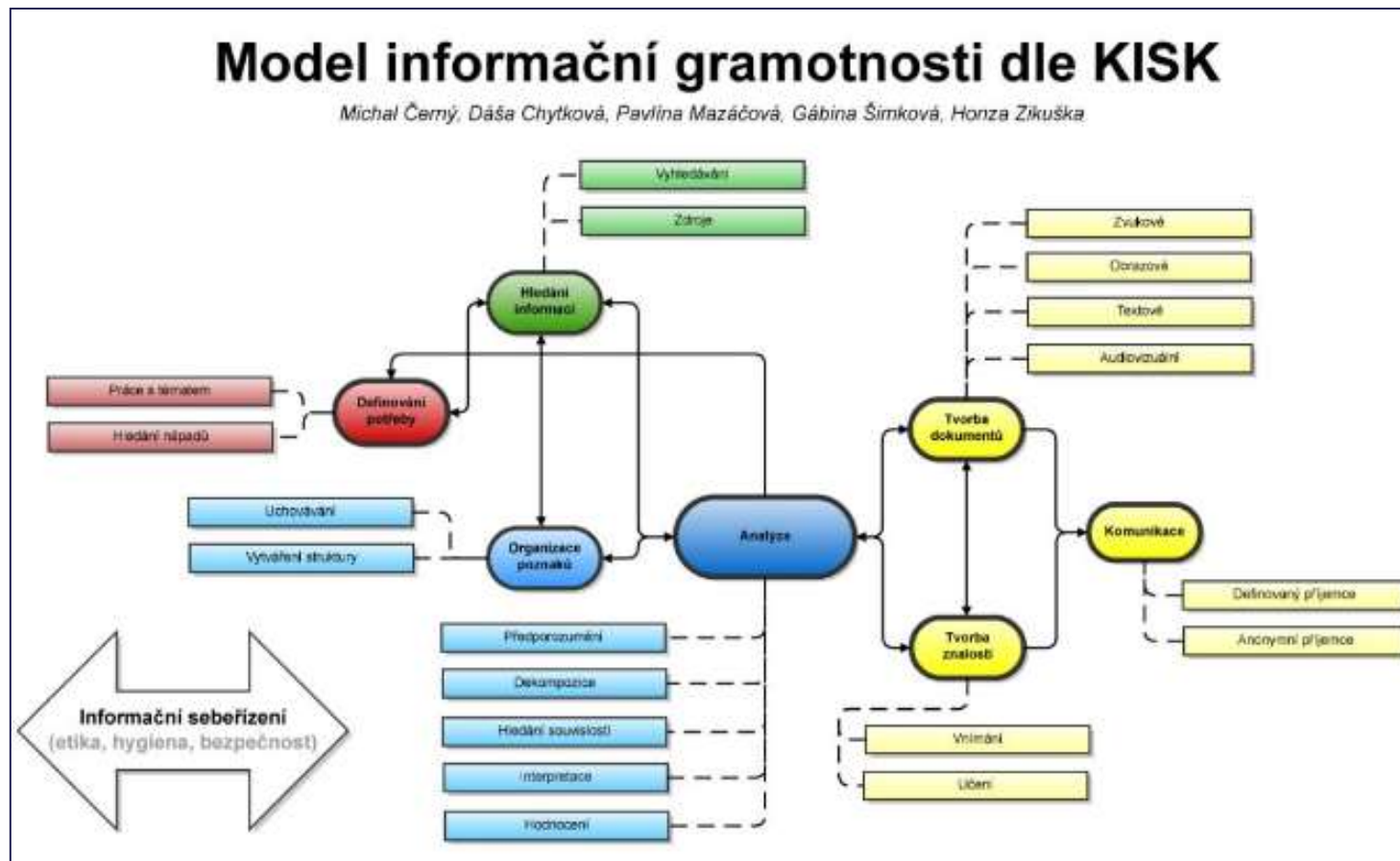
Hodnocení získaného řešení
a použitého postupu

+

**vstupní
a výstupní
úrovně
indikátorů**

Model informační gramotnosti dle KISK

Michal Černý, Daša Chytková, Pavlína Mazáčová, Gábina Šimková, Honza Zikuška

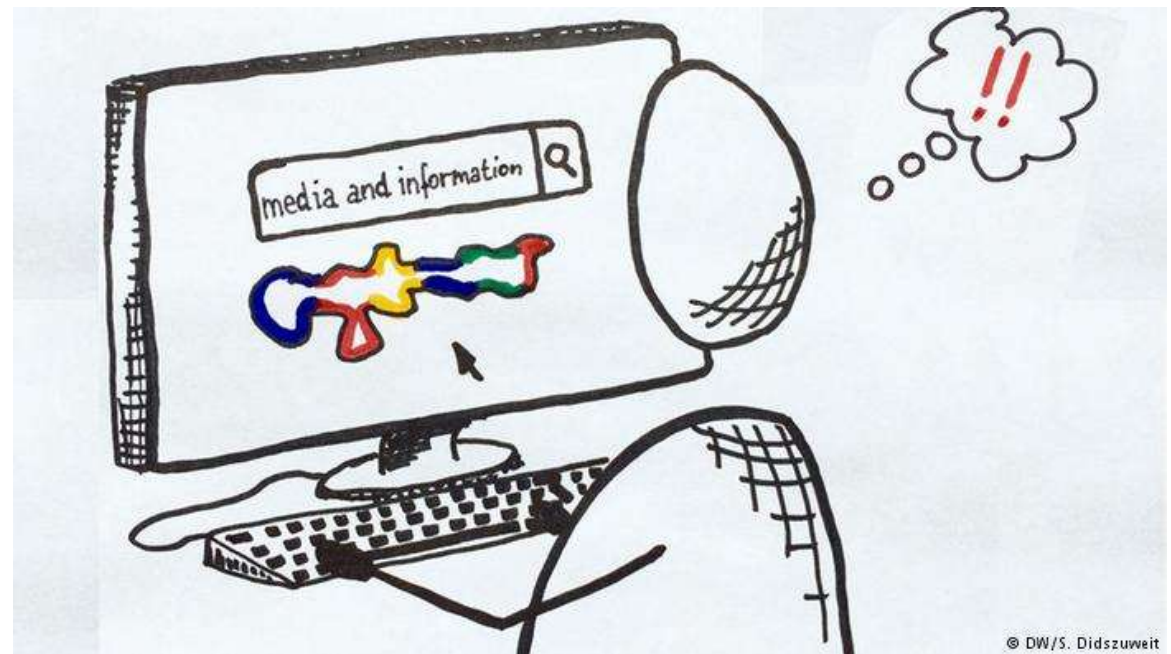

Potenciál knihoven aneb Co může knihovna nabídnout formálnímu vzdělávání

- Hustá síť – už téměř 100 let (r. 1919)
- Tradiční instituce – má důvěru v systému
- Místně zakotveno personálně, přirozené místo vzdělávání neformálního už od předškolního věku jedince
- Alespoň dílčí aktivity v každé knihovně – zaměření na děti převažuje
- Dostupnost různorodých informačních zdrojů – znalostní báze
- Dostupnost technologií
- Prostor vhodný pro individualizované vzdělávání (podpůrná opatření)
- Osobnostní potenciál a entuziasmus knihovníků
- **Společný zájem** – gramotný člověk, jedinec schopný obstát v životě a prožít ho kvalitně

Perspektivy

- Knihovna už není jen místem, kam se chodí půjčovat knihy a časopisy
- Rozvoj schopnosti
 - hledat informace
 - ověřovat a hodnotit informace
 - organizovat informace
 - kriticky číst
 - čtení v různých formátech

Strategie řízení školy a podpora

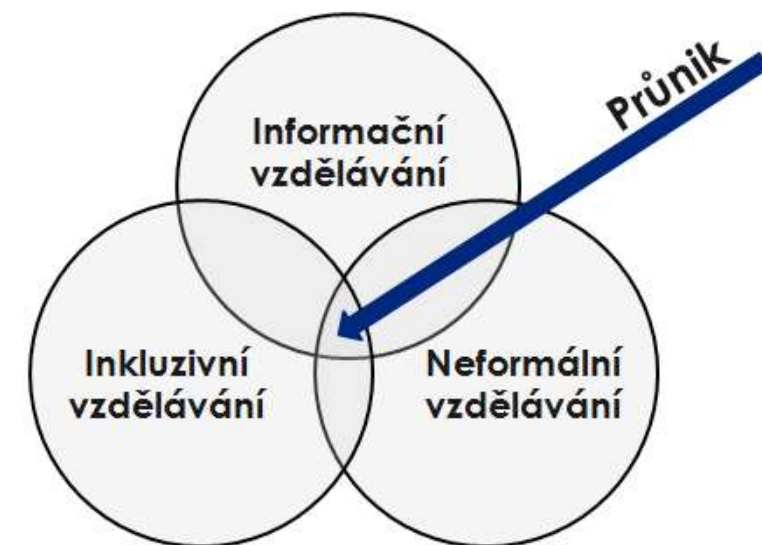
- Spolupráce **knihoven a škol** na formulování programů, témat, koncepcí rozvíjejících gramotnosti pro 21. století
 - Ukotvení edukace v knihovně v ŠVP
 - Důvěra v činnost knihovny
 - Konkrétní edukační témata řešená výlučně knihovnou
- Spolupráce **knihoven – škol – akademiků** ve společenstvích praxe
 - Osvědčený a zároveň žádaný model současných výzev OPVVV
 - Transfer znalostí
 - Funkční propojení formálního a neformálního vzdělávání

Obrázek v plném rozlišení zde: <http://magazin-perpetuum.cz/Clanek/Pruvodce-svetem-ctenarske-gramotnosti>

INKLUZE v prostředí knihoven se zaměřením na počáteční vzdělávání

- Otevřenost **přizpůsobit prostředí** a vzdělávací obsah programů různým typům poruch v rámci heterogenní skupiny žáků
- Osvědčené **didaktické** postředy (podpora individuální práce)
 - znalost programu RWCT (metody kritického myšlení)
 - konstruktivisticky koncipovaná edukace (práce s praxí učení E-U-R)
 - metody podporující problémové, projektové, badatelské (tzv. činnostní) učení
 - využití moderních vzdělávacích technologií
- **Bezpečné prostředí**
- Chybí relevantní výzkum

Potenciál vzdělávacích technologií v knihovnách

- Učící knihovník a technologie (výzkum Chalupník, Mazáčová, 2015)
- Využívání **čteček, dotykových IT zařízení**, především **tabletů**
 - Pro žáky se specifickými poruchami učení / s poruchami autistického spektra, s mentálním či zrakovým postižením, pro žáky nadané (Gajzlerová, 2014)
 - Dotykové zařízení – respekt k žákovu vlastnímu učebnímu tempu
- Metody reflektující funkcionality vzdělávacích technologií – pravidelné a většinou neomezené opakování; vnímání více smysly; sluchátka pro posílení koncentrace; možnost zpracování úloh v průběhu edukační lekce digitálně

Bariéry / mezery / nedostatečnosti

- Nedůvěra škol v potenciál knihoven
- Nedůvěra v učící knihovníky
- Nekompatibilita priorit škol a knihoven – rozcházejí se ...
- Nezájem? – oboustranný?
- Mnoho aktérů (konkurence) vstupujících do školního prostoru a ovlivňujících témata a vzdělávací obsah

Příklady dobré praxe

- Projekty v knihovnách
- Spolupráce škol a knihoven na lokální úrovni
- Partnerství
 - MAP / KAP
 - MASK
- Cíl a potřeba = smysluplná spolupráce
 - udržitelnost, systémovost, opakovatelnost

KNIHOVNA ŘIŽOVATCE

spojte své cesty Na Křižovatce

[Úvod](#)[Akce](#)[Blog](#)[Služby](#)[Katalog](#)[Fotogalerie](#)[Kontakt](#)[Pro knihovny](#)

vzdělávání Na Křižovatce

Knihovna se věnuje také vzdělávání. Orientujeme se na žáky základních škol. V minulém roce jsme navázali spolupráci se základními školami v okolí knihovny. Lekce informačního vzdělávání navštěvují žáci [Základní školy Křídlovické](#) a [Praktické a základní školy na Vídeňské](#).

Lekce jsou postaveny na třífázovém [vzdělávacím modelu E-U-R](#), metodách kritického myšlení a je při nich vždy kladen důraz na aktivitu účastníků. Téma lekcí je voleno v souladu se Školním vzdělávacím programem spolupracujících škol a po domluvě s učitelem. Žáci se například naučí dělat si poznámky z odborného textu či jak vytvořit hodnotný referát. V lekcích pokračujeme i v novém školním roce 2013/14.

Experimentální univerzitní výukové pracoviště KISK FF MU
<http://nakrizovatce.knihovna.cz/sluzby/vzdelavani-na-krizovatce/>

CÍL v perspektivě krátkého období (do r. 2020?)

- Využít aktuální programové období ESF
- Pilotovat spolupráci (např. v grantových výzvách OPVVV)
- Ověřovat to, co se dělá dobře
- Hledat nové cesty ke spolupráci / participaci
 - Společně usedat k jednomu stolu vzdělávání
 - Místně zakotvené učení – knihovna, škola, (kostel)
 - Knihovna – prostor celoživotního učení, místo návratů (dospělý, senior)

STUDIUM

CO ŘEŠÍME

AKTUÁLNĚ

O NÁS

REJSTŘÍKY

Kontakt English

Kabinet informačních studií a knihovnictví
Filozofická fakulta Masarykovy univerzity

Žijeme na rozhraní

Zajímají nás lidé, technologie a informace. Využíváme designové metody, hledáme místo technologií ve vzdělávání a učíme se z dat. Rozvíjíme knihovnickou tradici a hledáme cesty vpřed.

<http://kisk.phil.muni.cz/cs>

Vzdělávací potřeby učících knihovníků a učitelů v IG

Webová verze **Kurzu práce s informacemi**, <http://kpi.knihovna.cz/>

Librarians as Designers: Case Studies on Improvement of Library Services

Pavla Míralíková, Ladislava Z. Suchá (eds.),
Alma Leora Culín, Jan DeLong, Andrea
Gasparini, Roman Novotný

Kordinátor ICT

Michal Černý

Metodik ICT

Michal Černý

Digitální informační kurátorství v pedagogickém kontextu

Michal Černý

Webináře ve vzdělávání: pedagogické a didaktické aspekty

Michal Černý

Informace jako antropologický fenomén

Michal Černý

Tablet ve školní praxi

Michal Černý, Pavlína Mazáčová

Distanční vzdělávání pro učitele

Michal Černý, Dagmar Chytková, Pavlína
Mazáčová, Gabriela Šimková

Informační vzdělávání pro učitele

Michal Černý, Dagmar Chytková, Pavlína
Mazáčová, Gabriela Šimková

Spolupráce knihovny s uživateli – Jak na to?

Tereza Lindholm

Herní studia: Sborník z CONFERENCE 2013

Tomáš Bárták

Časové bankovníctví - recyklujte svůj čas

Miroslava Břánková, Lada Mátyášková,
Vítězslav Rachtouš

<http://eknihy.knihovna.cz/>

Seznam vybraných zdrojů

- ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. *Specifikace informační gramotnosti NIQES: Výstupní zpráva*. Praha: ČŠI, 2014 [cit. 2016-08-31], 55 s. Dostupné z: <http://bit.ly/1Q79wIb>
- HANÁKOVÁ, Adéla, Kateřina STEJSKALOVÁ, Nina RUTOVÁ, Michaela NĚMCOVÁ a Olga DOLEŽALOVÁ. *Práce s třídním kolektivem ve společném vzdělávání: soubor pracovních listů*. Praha: Člověk v tísni, o.p.s., 2015. ISBN 978-80-87456-55-2. Dostupné z: http://inkluze.upol.cz/ebooks/pracovni_listy_2/pracovni_listy_02.pdf
- HAVEL, Jiří. Inkluze v českých primárních školách v kontextu současného pojetí výuky elementárního čtení a psaní [online]. Brno, 2013, s. 186. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://bit.ly/1VNDU1l>. Habilitační práce. Masarykova univerzita
- KUDRNA, David. Inkluzivní přístup k informačnímu vzdělávání v neformálním prostředí. Brno, 2016. 97 s. Bakalářská práce. MU, FF, KISK. Vedoucí práce:
Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/427643/ff_b/
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 49
- Respekt neboli [online]. 2016 [cit. 2016-07-09]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod>
- RUMLER, Jakub. Vlastní zařízení ve školní výuce – BYOD. *Moderní vyučování*[online]. 8. 6. 2014 [cit. 2016-07-09]. Dostupné z: <http://www.modernivyucovani.cz/vlastni-zarizeni-ve-skolni-vyuce-byod/>
- ŠKODA, Jiří a Pavel DOULÍK. *Psychodidaktika: Metody efektivního a smysluplného učení a vyučování* [online]. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 127-132. [cit. 2016-02-29]. ISBN 978-80-247-3341-8. Dostupné z: <http://bit.ly/23NIMae>